

EKOLOJİK TEMELE DAYALI SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME: MALATYA KENT ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

ÖZCAN, Ayşe*
TÜRKİYE/TURCIYA

ÖZET

Birleşmiş Milletler çatısı altında düzenlenen 1992 **Rio Konferansı**'nda ve 1996 yılında gerçekleştirilen **Habitat-2 Kent Zirvesi**'nde “sürdürülebilirlik” ilkesinin ve “yaşanabilir çevre oluşturulması” amacının benimsenmesi bugün sürdürülebilir kentsel gelişmenin “ekolojik temele” dayandırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir kentsel gelişme bugün ve gelecek kuşaklar için daha iyi bir yaşam kalitesini, ekonomik ve toplumsal kalkınmayı ve çevre korumayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda doğal, yapay ve kültürel çevrenin bütüncül olarak korunmasına da önayak olmaktadır. Bu çalışmada sürdürülebilir kentsel gelişme, özellikle kentsel değişimin ve gelişimin çevreye zarar vermeyecek biçimde yönlendirilmesi açısından ele alınmaktadır.

Kentsel mekânlı etkileyen hava, su ve toprak kirliliği, yeşil alanların gittikçe azalması veya yok olması, tarihsel ve kültürel kent dokusunun bozulması gibi sorunlar Türkiye'nin pek çok kentinde kentsel gelişimin ekolojik temelden yoksun olduğunu göstermektedir. Çalışmada örneklem alanı olarak seçilen Malatya kenti, Doğu Anadolu'nun zengin ekolojik alanlarına, doğal kaynaklarına, tarihi ve kültürel değerlerine sahip bir kentidir. Bu kent, son yıllarda yeşil dokusunu gittikçe kaybetmekte, çevre kalitesinin düşmesi, çevre sorunlarının yaygınlaşması ve çevre illerden aldığı göç nedeniyle sürdürülebilir kentsel gelişme hedeflerinden uzaklaşmaktadır. Bu bulgulara bağlı olarak çalışmada, kentlerin yeniden yapılandırılmasında ekolojik temele dayalı politikaların önemi ve sürdürülebilirlik ilkesinin kentsel alanlara dönük hedefleri tartışılmakta, Malatya kent ölçeğine yönelik bir sürdürülebilir kentsel gelişme stratejisi için öneriler geliştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel gelişme, sürdürülebilir kentsel gelişme, sürdürülebilir kalkınma, Malatya kenti, ekolojik yaklaşım, ekolojik planlama.

---

*Araş. Gör., İnönü Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Malatya/TÜRKİYE, e-posta:aozcan@inonu.edu.tr, Tel: (0 422) 341 0010 (4264).

ABSTRACT

Sustainable Urban Development Based on Ecological Approach: An Evaluation Using City of Malatya Case

In the light of both **1992 UN Rio Conference** and **1996 UN Conference on Human Settlements (Habitat-2)**, realization of sustainable urban development and the creation of livable environment activities should be based on ecological approach. In this context, sustainable urban development activities must aim at better living standarts for both present and future generations, realizing economic and social development and protection (preservation) of environment. Such an approach will help to attain the entegrated protection of natural, artificial and cultural environment. In this study, sustainable urban development was analyzed in terms of limiting the hazards to environment during especially the urban change and urban development activities.

The existence of air, water and soil pollutions, decrease in the amount of green areas and distortions in both historical and cultural urban entities in many cities of Turkey are mainly the result of nonexistence of ecological approach.

The City of Malatya is one of the cities of Eastern Anatolia Region with rich ecological, natural, historical and cultural resources. This city is under the heavy pressure of rural to urban migration. Green areas and quality of environment is decreasing. As a result, sustainable urban development in this city cannot be realized. These findings show that ecological approach is very important. By using information obtained from Malatya city, a strategic sustainable urban development proposal was developed fort this city.

Key Words: Urban development, sustainable urban development, sustainable development, City of Malatya, ecological approach, ecological planning.

GİRİŞ

1. Kavramsal Açıklamalar

Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde (Keleş, 1998: 74) kent, sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi olarak tanımlanmaktadır. Bayram'ın (2001: 251) P. Nijkamp ve A. Perrels'ten aktardığına göre ise kent, insanlık tarihinde, bir yere ait olma güdüsünün dışavurumu olarak ortaya çıkmış ve daha sonraki dönemlerde uygarlığın gelişmesinde odak noktası olmuş özel bir yerleşim biçimidir. Bu bağlamda kent, gelişmenin ve ilerlemenin itici gücünü oluşturmaktadır. İçinde yaşadığımız yüzyılda ise kentler, daha önceki yüzyıllarla karşılaştırılamayacak ölçüde ekonomik, kültürel, toplumsal ve teknolojik oluşumların bileşkesinde yer

almaktadırlar. Kent ve çevre ilişkisi bağlamında kent; toprak, hava ve su gibi çevresel değerlerde kirlenme yaratmakta, ayrıca kentte yaşayanların çevresine yabancılaştırmasına ve kentsel suçların artmasına ortam hazırlamaktadır. Sürdürülebilir kentler, sürdürülebilir kentsel gelişme gibi adlandırmalar veya kavramlar ise bugün çevresel kaygılarla yapılan tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır.

Sürdürülebilir kentsel gelişme, günümüzde “sürdürülebilirlik” kavramı üzerine yapılan tartışmalarda öne çıkan temel konulardan birisidir. Kavram, Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu’nda “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarından ödün vermeksizin karşılamak” olarak tanımlanmaktadır.

Çevre sorunları ağırlıklı olarak kentlerde ortaya çıkmaktadır. Dünyada, 1970’li yıllardan bu yana kentsel gelişme dinamiklerine yönelik ekolojik kaygılar da gittikçe artmaktadır. Kentlerin üzerindeki nüfus, üretim ve tüketim baskıları bu alanları çevresel sorunların yoğunlaştığı alanlar hâline getirmektedir. 21. yüzyılda kentler yalnızca kalabalıklaşma açısından değil, hava, su, toprak kirliliği, düşük sağlık koşulları ve sağlıksız konutlar gibi uzun süreli çevre sorunları açısından da dikkatleri üzerinde toplamaktadır. Sürdürülebilir gelişmeye yapılan vurgular ve küresel çevre sorunlarının yaygınlaşması kentlere ve kentsel değişimlere olan ilginin hızla artmasını sağlamaktadır (Demiral, 2005: 253)

Kentsel gelişmeye ilişkin her eylem, çevre tartışmalarının her aşamasıyla doğrudan ve dolaylı biçimde ilgilidir. Özellikle 1990’lı yıllardan beri çevre, ekoloji, planlama, kent, turizm, tarım, ekonomi gibi pek çok konunun içeriği yeni bir biçim ve yön kazanmıştır. Buna bağlı olarak, kavramların veya konuların içeriği de değişmiş ve yeni tanımlamalar geliştirilmiştir. İşte sürdürülebilir kentsel gelişme adlandırması böyle bir sürecin ürünüdür. Sürdürülebilirlik kavramı, kentsel gelişmeyle birlikte sorunların ortaya çıktığı ekolojik ortamların belirlenmesi, düzenlenmesi ve planlanması gibi daha geniş kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşımın gelişimine yol açmıştır. Ekolojik yaklaşım olarak ele alınan bu yaklaşımın temel çıkış noktası doğanın korunması ve bununla birlikte kentsel kalitenin (toplumsal, kültürel ve mekânsal kalitenin) artırılmasıdır.

Bu çalışmada, kentlerin toplumsal ve ekonomik bir mekân olmaları yanında özellikle bir ekosistem olduğu gerçeğinden hareket edilmektedir. Sürdürülebilir kentsel gelişme, kentsel ekosistemin korunması, bütüncül olarak geliştirilmesi konusunda bazı temel ilkeler ortaya koymaktadır. İşte bu ilkelerden yola çıkılarak çalışmada ekolojik yaklaşımın kapsamı, sürdürülebilir kentsel gelişme açısından önemi tartışılmakta ve “ekolojik yaklaşıma dayalı kentsel gelişmenin” sürdürülebilir niteliği Malatya kent örneği üzerinden değerlendirilmektedir.

2. Sürdürülebilir Kentsel Gelişme ve Kentsel Gelişmede Ekolojik Yaklaşımın Önemi ve Kapsamı

Sürdürülebilirlik, bir şeyin sürekli olmasını ifade etmektedir. Gelişme ise büyümeden farklı olarak, niceliksel bir değişimin, ilerlemenin ve iyileşmenin aynı zamanda niteliksel olmasını da anlatır. **Sürdürülebilir gelişme**, 1980’li yıllardan başlayarak tüm dünyada, çevre politikalarının belirleyicisi olmakla birlikte, etki alanı çevre ile sınırlı kalmamış, ekonomik ve toplumsal gelişme anlayışlarıyla da bütünleştirilmiştir. Bu bağlamda bir toplum ancak, ekonomik ve toplumsal açıdan gelecek kuşakların da varlıklarını güvence altına alacak biçimde yapılmışsa varlığını sürdürebilecektir (Mengi ve Algan, 2003: 2). Kentsel gelişmenin sürdürülebilir olması da buna bağlıdır.

Kentbilim Terimleri Sözlüğü’nde kentsel gelişme (urban development), “bir ülkede kentsel nüfusun artması, kentlerin çoğalması ve bayındır duruma getirilmesi süreci” olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1998: 82). Bu bağlamda kentsel gelişme uluslararası alanda kabul görmüş şu üç olguyla (durumla veya yaklaşımla) yakından ilişkilidir: Sağlıklı kentlerin oluşturulması, yaşanabilir kentlerin oluşturulması ve sürdürülebilir kentler yaratılması.

Sağlıklı kentler yaklaşımı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1985 yılından beri (ilk kez Kanada’da olmak üzere) uygulama bulan ve pek çok ilke yanında sağlıklı kentsel çevrelerin yaratılmasına dikkat çeken bir yaklaşımdır.

Yaşanabilir kent düşüncesi ise, sağlıklı kent düşüncesi ile yakından ilişkilidir. Öncelikli hedef, kent halkının yaşam kalitesini geliştirmektir. Herkesin barınma ve çalışma olanaklarına kavuşmasıyla yaşanabilir kentler, tüm kentliler için yaşanabilirlik sınırının aşıldığı yerleşim yerleridir (Yıldız, 2005: 326). Kentsel gelişmenin yönü üzerine ipuçları veren bu iki düşünceden yola çıkarak sürdürülebilir kent konusunu ele almakta ve sürdürülebilirlik kavramını kentsel gelişme ile ilişkisi açısından tartışmakta yarar vardır.

2.1. Sürdürülebilirlik ve Kentsel Gelişme İlişkisi

Sürdürülebilirlik, **Habitat-2 Dünya Konferansı**’nın da önemle ele aldığı konulardan birisidir. Bu Konferans çerçevesinde amaçlanan, genel anlamda yaşam çevresinin iyileştirilmesi ve yaşanabilir kılınması olmuştur. **Habitat-2 Kent Zirvesi**’nin temel hedefi, dünya kentlerini, kasabalarını ve köylerini şimdi ve gelecekte sağlıklı, güvenli, eşit ve sürdürülebilir kılmaktır.

Yıldız’ın (2005: 326) Van Geenhuizen ve Nijkamp’tan aktardığına göre kent bağlamında sürdürülebilirlik, kentsel sistemin temelini uzun vadede destekleyen çevresel koşullarla beraber, nitel olarak yeni bir toplumsal-ekonomik, demografik ve teknolojik niteliğe sahip olma gizilgücünü (potansiyelini) tanımlar. **Sürdürülebilir kentler**, süreklilik içinde değişimi sağlamak amacıyla, toplumsal ve ekonomik çıkarların, çevre ve enerji ile ilgili kaygılarla uyumlu hale getirildiği kentlerdir.

Bu bağlamda **kentsel sürdürülebilirlik**; belirli bir alanda geleneksel ekonomik kalkınma anlayışının öngördüğü varolan ekosistemler tarafından karşılanamayan sınırsız bir tüketim yapısına karşın, kaynakların sınırlı olduğu düşüncesini benimseyen sürdürülebilir kalkınma kavramına dayanmaktadır (Demiral, 2005: 251). Ancak, kentsel gelişmede ekolojik ilkeler açısından sürdürülebilir kalkınma yerine sürdürülebilir gelişme kavramını kullanmak “çevresel etik”e daha uygun bir yaklaşımdır.

Sürdürülebilirlik ilkesinin kentsel alanlara dönük hedefleri irdelendiğinde genel olarak bu hedeflerin şu bileşenlere dayandığı söylenebilir (Özcan, 2006: 37): Bireysel araç kullanımının azaltılması (veya toplu taşımanın yaygınlaştırılması), üretim-tüketim-atık zinciri dengesi ya da enerji sistemlerinde geri dönüşüm modellerinin benimsenmesi, ekolojik ayak izlerinin azaltılması, doğal yaşama ortamlarının korunması, kentsel şiddetin azaltılması ve kentsel toplumsal-kültürel-ekonomik altyapı olanaklarından kent nüfusunun **toplumsal adalet ilkesi** kapsamında eş düzeyde yararlanması gibi bir dizi toplumsal, ekonomik ve çevresel bileşenler.

Gündem 21 (Agenda 21) Konferansı'nın hazırlık toplantılarında (Berlin, Haziran 2000) **sürdürülebilir kentsel gelişmeye** ilişkin şöyle bir tanım geliştirilmiştir (Rees and Roseland, 1991): “Gelecek kuşaklara bir yük bırakmaksızın, bir kentin yaşam kalitesini ekolojik, kültürel, siyasal, kurumsal, toplumsal ve ekonomik bileşenler açısından geliştirmektir. Bir yük ile ifade edilen, doğal sermayenin aşırı tüketimidir.” Bununla birlikte “**sürdürülebilir kentsel gelişme**” ile ilgili tanımlara şunlar da eklenebilir: Ekonomi, ekoloji ve eşitlik (hizmetlerden hakça yararlanma-equity) kavramları arasındaki ilişkinin dengeli olmasını sağlamak veya sürdürülebilir toplumsal gelişme yeteneklerini arttırmak açısından ekonomi ve ekoloji arasında olumlu bir ilişki kurmaktır. **Sürdürülebilir kentler** için, ekolojik sistemler ile ekonomik sistemlerin sağlıklı ve uyumlu çalışması gerekir (Rees and Roseland, 1991). Sürdürülebilir kentsel gelişme açısından altyapı, ulaşım, sağlıklı toplumsal ilişkilerin kurulması ve güçlendirilmesi, kentlerin görüntüsünün geliştirilmesi, sağlıklı kentsel yapıların oluşturulması son derece önemlidir. Bu bağlamda kentsel gelişmenin sürdürülebilir niteliği kentsel yaşam kalitesini geliştirmekle de yakından ilişkilidir. Yaşam kalitesini yükseltirken, doğal çevrenin sunduğu olanaklar içinde kalmak ve bunları aşmamak sürdürülebilir gelişmenin en önemli gereklerinden birisi olarak ele alınmaktadır.

Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (3-14 Haziran 1992) kabul edilen **Rio Deklarasyonu**'nun dördüncü ilkesi “sürdürülebilir gelişmenin başarılması için, çevre korumanın gelişme veya kalkınma süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmesi” gerektiğine vurgu yapmaktadır. Başka bir ifadeyle çevre duyarlı bir gelişmenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Rio Konferansı, genel anlamda, giderek kirlenen, doğal kaynakları hesapsızca tüketilen bir dünyada sürekli artan çevresel bozulmaya ve bu bağlamda çölleşme, ormansızlaşma, canlı türlerindeki azalma, su ve toprak kirliliği, atıklar, asit yağmurları, küresel

ısınma, ozon tabakasının aşınması gibi gelişmelere dikkat çekmektedir. Bu nedenle çevre sorunlarının, dünyadaki nüfus patlaması, giderek artan yoksulluk ve işsizlik, sağlıksız kentleşme, silahlanma yarışı, derinleşen uluslararası eşitsizlik gibi sorunlara da yönelecek biçimde, yeni ve geniş bir bakış açısı ile ele alınması zorunluluğunu dile getirmektedir (Emrealp, 2005: 13). Yine Rio Deklarasyonu'nun uygulama belgesi niteliği taşıyan Gündem 21'in (Yıldız, 2005: 323) ana başlıklarından birisi doğal kaynakların korunması ve yönetimi ile ilgilidir. Bu başlık altında doğal kaynakların dengesiz kullanımına yönelik kaygılar dile getirilmektedir.

1994 yılında Strassbourg'da düzenlenen Bölge Planlamadan Sorumlu **Avrupa Bakanları Konferansı**'nda sürdürülebilir kentsel ve bölgesel gelişmenin dört temel ilkeyi içermesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu ilkeler şöyle ifade edilebilir (Yıldız, 2005: 323): **(1)** Kente ve bölgeye düşen enerji harcamasının ve emisyonlarının azaltılması, **(2)** Doğal ekosistemlerdeki değişimlerin ve müdahalelerin azaltılması, mümkünse yok edilmesi, **(3)** Doğal kaynakların atıklara dönüşümünün azaltılması, **(4)** Kentte ve bölgelerde yaşayanlar için çevre bilincinin oluşturulması.

Avrupa Sürdürülebilir Kentler Raporu (1996) **kentsel sürdürülebilirlik** sorununu şöyle belirlemektedir: "Hem kentlerde yaşanan sorunları hem de kentlerin yol açtığı sorunları çözmek, bunu yaparken kentlerin kendilerinin çok sayıda çözüm sunduğunu açıklıkla görmek. Kent yöneticileri yerel, bölgesel ve küresel doğal dizgelere (sistemlere) saygılı biçimde kent sakinlerinin toplumsal ve ekonomik gereksinimlerini karşılamaya çalışırken, sorunları başka mekânlara kaydırmak ya da geleceğe havale etmek yerine olabildiğince yerel düzeyde çözmelidirler" (**BM Habitat-2 Konferansı**, 1997).

Avrupa Sürdürülebilir Kentler Raporu; kentsel alanlardaki sürdürülebilir gelişme sürecini şu ilkelere dayandırmaktadır (**European Sustainable...**, 1996, **Chapter-2**): **(1)** Birinci ilke kent yönetimi ilkesidir. Bu ilke, özellikle planlama ve kentsel yönetişime vurgu yapan bir kentsel siyasal sürecin işlerliğine dikkat çekmektedir. **(2)** İkinci ilke, sürdürülebilirlik kavramının toplumsal, çevresel ve ekonomik boyutlarıyla düşünülerek, bu üç boyutu birbirleriyle bütünleştiren politikaların geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. **(3)** Üçüncü ilke, ekosistem düşüncesinin önemini ele almaktadır. Ekosistem düşüncesi ve yaklaşımı, doğal kaynakların ve kentlerdeki öteki çevresel kaynakların sürdürülebilir gelişmeye katkı sağlayacak biçimde korunmasını, bakımını, yenilenmesini gerektirmektedir. Ayrıca kent trafiği ve ulaşımının düzenlenmesi de ekosistem düşüncesinin önemli bir unsurudur. Böylece ekosistem ilkelerine dayalı bir kent yönetimi dizgesini öngörmektedir. **(4)** Dördüncü ilke ise, sürdürülebilirlik konusunda bir iş birliğini ve ortaklığı zorunlu görmektedir. Kentsel kaynakların yönetimine tüm kentsel aktörlerin katılımına dikkat çekmektedir.

Kentsel gelişme ve sürdürülebilirliğe ilişkin yukarıdaki paragraflarda yapılan değerlendirmelerin genel özeti aşağıdaki çizelge ile ortaya konulmaktadır.

Kentsel gelişmenin niteliksel özellikleri ve yaşam kalitesiyle doğrudan ilgili **Avrupa Kentsel Şartı** (1996: 3) ise, yerleşimlerdeki yaşamın daha da iyileştirilmesini amaçlamış ve dört temel konuya ağırlık vermiştir: **(1)** Fiziksel kentsel çevrenin iyileştirilmesi, **(2)** Varolan konut stoğunun iyileştirilmesi, **(3)** Yerleşmelerde toplumsal ve kültürel olanakların yaratılması, **(4)** Toplumsal kalkınma ve halk katılımının özendirilmesi (**The European Urban Charter**, 1992: 5). Bu çerçeve, kentsel gelişmenin niteliksel yönlerinin önemine dikkat çekmeyi hedeflemektedir. İyi bir kent yönetimi için gerekli ilke ve yükümlülükleri tüm ülkeleri kapsayacak biçimde tanımlamayı hedefleyen Kentsel Şart, iyi bir kent yönetimi için “yerinden yönetimi” temel alan bir yaklaşımın da önemini vurgulamaktadır (Göktürk, 2002: 219). Sürdürülebilir kentlerin oluşturulmasında önemli adımlardan birisi de Rio Deklarasyonu ilkeleri doğrultusunda 1994 yılında kabul edilen **Aalborg Sözleşmesi**'dir. Özellikle kentsel tarihi ve kültürel çevrenin korunmasına vurgu yapan bu Sözleşme de, sürdürülebilir kentlerin oluşturulmasında yerel yönetimlerin işlevlerine dikkat çekmektedir (**Charter of European Cities and...**, 1994).

2.2. Ekolojik Yaklaşım ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Etkileşimleri

Ekolojik yaklaşım, sürdürülebilir kalkınma kavramı bağlamında ekolojik açıdan sürdürülebilirliği vurgulamaktadır. **Ekolojik açıdan sürdürülebilirlik** ise ekonomik açıdan kıt kaynakların etkin kullanımı ile olanaklı olabilmektedir. Bu bağlamda bir ekosistemin fiziksel unsurlarının bozulmadan korunabilmesi ve sistemde elde edilen kaynakların uzun dönemliliği çevre sistemlerinin etkin kullanımına bağlı bulunmaktadır. **Ekolojik açıdan kentler**; belirli bir alandaki canlı ve cansız unsurları ile birlikte bir çevre sistemi oluşturmaktadırlar. Bu alanlarda ortaya çıkan sorunların giderilebilmesi ve makro ölçekte istenen sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi, kuşkusuz kentsel etkinliklerin çevrebilimsel ilkelere uygun olarak gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda kentlerde sürdürülebilirliğin sağlanması, bir yandan kaynakları korurken ve ekosistemin sağlığını geliştirirken; öte yandan ekonomik kalkınmayı destekleyici önlemlerin alındığı bir değişim süreci ile olanaklı olabilecektir. Bu değişim sürecinin temelinde de ekolojik ilkelere uygun hedef ve amaçların benimsenmesi ve politikaların uygulanması yatmaktadır (Ertürk, 1994: 55).

Kışlalıoğlu'na ve Berkes'e göre (1997: 20-26) ekolojik ilkeler kısaca şöyle ifade edilebilir: Doğanın bütünlüğü ilkesi, doğanın sınırlılığı ilkesi, doğanın özdenetimi ilkesi, doğanın çeşitliliği ilkesi, yok olmama ilkesi, bedelsiz yarar olmaz ilkesi, doğanın geri tepme ilkesi, “en uygun çözümü doğa bulmuştur” ilkesi, kültürel evrim ve geleneksel ekolojiye saygı ilkesi ve doğa ile birlikte gitme ilkesi olmak üzere toplam on ilkedir oluşmaktadır. Tüm bu ilkeler doğanın sürekliliğinin sağlanması için, doğanın çeşitli öğeleri arasındaki ilişkilerin bir bütünsellik içinde ele alınmasını öngörmektedir.

Ekoloji, canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalıdır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1997: 16). Bu bağlamda ekolojik yaklaşım ekosistem kavramına dayanır. Ekosistem ise, farklı tür organizmalarla, onların sayısız çevrelerinin oluşturduğu ve bir bütün olarak ele alınabilen birimlerdir (Berkes ve Kışlalıoğlu, 1990: 26). Ekosistem kavramı; ekonomi, toplumsal konular ve çevreyi birbirleri ile ilişkili biçimde kapsamaktadır. Bir alandaki kararlar diğerlerini de etkiler. Bu nedenle kentsel çevresel sorunları etkili biçimde ele alış, insan eylemlerini düzenlemede bütüncül bir yaklaşımı ve ekolojik (veya ekosistem) yaklaşımını gerektirir. Bu açıklamalara bağlı olarak **ekolojik yaklaşımın temel nitelikleri** şöyle ifade edilebilir (Koç, 1994: 145): **(1)** Ekolojik yaklaşım, yalnızca parçaları değil, bütün sistemi kapsar. **(2)** Ögeler arasındaki iç ilişkilere odaklanır. Ekosistemin (hava, su, toprak, canlı organizmalar gibi) bileşenleri arasındaki ilişkiler önem taşır. **(3)** Ekosistemin dinamik yapısını ve doğasını kabul eder. **(4)** İnsan eylemlerine sınırlamalar getirilmesini önererek taşıma kapasitesi, esneklik ve sürdürülebilirlik kavramlarını kapsar. **(5)** Çevrenin geniş bir tanımını kullanır (doğal, fiziksel, ekonomik, toplumsal ve kültürel çevreler gibi), **(6)** Yönetsel sınırlardan çok doğal coğrafi birimlere dayanır (örneğin, havzalar gibi), **(7)** Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası tüm çalışma düzeylerini kapsar. **(8)** İnsanlardan başka türlerin ve varolan kuşaklardan başka (gelecek) kuşakların önemini vurgular. **(9)** Doğal, toplumsal ve ekonomik dizgelerle uyumlu olan, süreç içinde kalite, refah, bütünlük ve insanlık onuru ile ölçümlenen bir “etik”e dayanır.

Ekolojik yaklaşımın temel niteliklerini göz önüne aldığımızda, ekolojik kaygıların kentsel gelişmenin hem mekânsal, hem toplumsal ve hem de ekonomik boyutunda yer alması gerektiği dikkat çekmektedir. Kentsel gelişmenin mekânsal boyutu kentsel planlamayla ilgilidir.

Planlama boyutunda çevre-kentsel gelişme ilişkisini irdeleyen yaklaşımların şu biçimde sınıflandırılabilirdiği görülmektedir: **(1)** Çevreyi sadece veri alan **ekonomik büyüme üzerine kurgulanan yaklaşımlarda**, kentsel toprak, enerji gereksinimi ve artan bir trafik yaratan bir gelişme olarak ele alınmakta ve kentsel planlama bu artan baskıyı doğru yönlendirebilme işlevini taşımaktadır. **(2)** **Çevre koruma anlayışı** içinde ise, kentsel gelişme ile büyüme ekonomisi çerçevesinde ortaya çıkan sorunların insan sağlığı için olumsuz olduğu ve çevreyi de olumsuz etkilediği benimsenmekte ve büyüme ile koruma arasında yeni bir dengenin bulunması konusu planlamanın ana işlevi olarak görülmektedir. **(3)** Çevre-büyüme yaklaşımı, kavramsal olarak çevreden ekolojiye geçmekte ve ekolojik açıdan anlamlı bir gelişmeyi, büyümeyi dışlamadan ekolojik öğeler dikkate almak gibi bir ana konu çevresinde gelişmektedir. **(4)** Kaynakların sınırlı olduğu ve korumanın ötesinde bu kaynakları gelecek kuşaklara aktarma gereği üzerine gelişen **kaynakların doğru kullanımı** söylemi, **sürdürülebilir kentsel gelişme** kavramını öne çıkarırken, kaynakların nasıl kullanıldığı (kent metabolizmasının incelenmesi ve kentlerin kaynak kullanımını özellikle enerjiyi en aza indirgemesi) planlamanın

ana işlevi olmaktadır. Kente kaynak kullanan bir eylemler bütünü olarak bakılmaktadır (Eraydın, 1994: 242). Bizim burada ele aldığımız sürdürülebilir kentsel gelişme kavramı ilk üç yaklaşımı da içine almaktadır.

Çevre duyarlı kentsel gelişmeyi sağlayabilmek için, kentsel mekânların ekolojik planlama anlayışıyla planlanması gerekmektedir. Ü. Duman Yüksel'in (2005: 303) Alptekin'den (1992) aktardığına göre **ekolojik planlamanın amacı**; insan-çevre arasındaki ilişki ve etkileşimlerin incelenmesi, doğa ile uyum içinde planlama çalışmalarının yapılmasıdır. Ekolojik planlama açısından yerleşmeler ya da alan kullanımları sürekli gelişim içinde kendisini yenileyen, dinamik, canlı ve biyotik unsurlarla bütünleşebilen organik dizgeler olarak kabul edilirler.

Kent planlama alanında; enerjinin etkin kullanımını, iyi bir toplu taşıma dizgesini ve iklim koşullarına uyumlu bir yol dizgesini desteklediği kadar kentli yaşamının kalitesini iyileştirmeyi amaç edinmiş ekolojik yaklaşıma uygun pek çok gelişmiş fikirler uygulanmaktadır. Örneğin, yerleşim alanlarının, Güneş'ten en fazla yarar sağlanabilecek bölgelere; buna karşılık depolama veya park alanlarının, en az Güneş alan bölgelere yerleştirilmesi gibi zonlamalar, Güneş enerjisinden en fazla yarar elde edilmesini sağlayacaktır. Pek çok ülkede kent planlama sürecinde çevre düzenlemesi ve peyzaj tasarımı için kurallar geliştirilmiştir. Öncelikle bu kurallar koruma alanları olarak kabul edilen bölgelerde uygulanmakla beraber, özellikle gelişmiş ülkelerde tüm kent planlama süreci için geçerlidir. Bu tür bir yaklaşım, doğrudan ve/veya dolaylı olarak insan, toprak, su, peyzaj, iklim, atmosfer, doğal yaşam (hayvanlar ve bitkiler) ve kültürel miras üzerinde olumlu gelişmelere neden olmaktadır (Balkan, 2004: 38).

Kentsel gelişmenin **toplumsal boyutu** kentsel yaşam kalitesini geliştirmekle ve arttırmakla ilişkilidir.

Ethem Torunoğlu'na göre kentsel yaşam kalitesi, çağdaş kent ve çevre ölçünlerinin (standartlarının) bir kentte sağlanmasının yanında, kentli haklarının da herkese sağlanmış olması ile doğrudan ilgilidir. Geray'a göre kentsel yaşam kalitesi, dar anlamıyla, toplumsal, ekonomik ve mekânsal öğeler açısından kent tanımına giren yerlerde, kentsel altyapı, iletişim, ulaşım, konut ve benzeri olanakların sunulma düzeyinin önceden belirlenen ölçülerin üstünde olması durumudur. Geniş anlamıyla kavram, toplumsal, kültürel, siyasal öğe ve süreçleri de içerir. Kentin sunduğu olanaklardan bireylerin eşit, dengeli, gereksinimleri oranında yararlanması; eğitsel, sanatsal, ekinsel, siyasal etkinliklere, süreçlere etkin biçimde katılabilme olanaklarına sahip olmasını ifade etmektedir (Özgür ve Yavuzçehre, 2004: 437). Böylece toplumsal boyut fiziksel çevreyi iyileştirmenin yanında, kentli haklarını da gözetten bir yaklaşımı vurgulamaktadır.

Avrupa Kentsel Şartı, çevreyle doğrudan ilgili olarak şu kentsel haklara yer vermiştir: Kirletilmemiş ve sağlıklı bir çevre; gizlilik ve dokunulmazlığı

güvence altına alınmış olduğu, sağlıklı ve yeterli bir barınma (konut); beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı bir çevre, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, ekonomik gelişme, **sürekli ve dengeli (sürdürülebilir) gelişme** ve doğal zenginliklerin ve kaynakların etkin ve adaletli biçimde tüm kentdaşların yararı için kullanılması ve korunması (Keleş ve Hamamcı, 2005: 278).

Günümüzde ekolojik dengeleri bozulmuş/bozulmakta olan kentlerde ve büyük yerleşme merkezlerinde yaşayan insanlar, kentsel çevrenin çok önemli sorunlarıyla karşı karşıyadırlar. Bunlar; niteliği bozulmuş hava, su ve toprak, kabul edilebilir sınırı aşmış gürültü düzeyi (Ergin, 1982: 433) ve ekolojik yaklaşıma dayanmayan, ekolojik dengeleri gözardı eden kentsel planlama eylemleri gibi sorunlardır. Avrupa kent politikasını belirleyen önemli belgelerden biri olan **Green Paper** (CEC, 1990: 11-12), kentsel çevredeki sorunları üç başlık altında ele almaktadır: **(1) Kentsel Kirlilik:** Hava, su, gürültü, toprak, katı atık. **(2) Yapılı Çevrenin Bozulması:** Yollar, caddeler, binalar ve kentlerde yeniden oluşturulan alanlarda meydana gelen bozulmalar. **(3) Kentteki yeşilliğin ve doğal yaşamın bozulması.**

Ekolojik temele dayalı kentsel gelişme açısından Türkiye kentlerine baktığımızda, kentlerin çevresel duyarlılık açısından sorgulanması gerektiği gözlenmektedir. Türkiye'nin Ankara, İstanbul, İzmir başta olmak üzere pek çok kentinde, **5366 sayılı Yasa**'ya dayanılarak uygulanan "kentsel dönüşüm projeleri"nin ekolojik temeli özellikle (TMMOB Şehir Plancıları Odası, Mimarlar Odası gibi) kamu meslek kuruluşlarınca tartışmalara konu olmaktadır. Bu **Yasa**'ya dayanılarak yapılan rant odaklı ve parçacı düzenlemeler, bugün kentlerdeki çevre sorunlarına yeni çözümler üretebilmiş değildir. Üstelik uygulanan kentsel dönüşüm projeleri; kentlerdeki doğal, kültürel, çevresel değerleri yerleşime konu etmekte ve kentlerin "ekolojik planlamaya" dayalı biçimde değil, imar rantları baskısı altında biçimlenmesine neden olmaktadır. Bazı kentler, bir anlamda çevre sorunlarının ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına yol açan sağlıksız mekânlar hâline gelmiştir. Çevre duyarlı kentsel gelişme politikaları uygulanmadığı için, sürdürülebilirlik kavramının kentlere yönelik hedeflerine de –varolan politikalarla– ulaşılması zor görünmektedir.

3. Malatya'da Kentsel Gelişme ve Çevre Sorunları

Hititlerin meyve bahçesi anlamında "**Maldia**" dedikleri Malatya'nın 6000 yıl önceki ilk kuruluş yeri, kente 7 km uzaklıktaki Aslanteppe Höyüğü'dür. Kültepe kaynaklarında "**Melita**" denen kent, İS 2. yüzyılda "**Romalı**"lar tarafından şimdiki Battalgazi'ye taşınmıştır (**Cumhuriyet**, 26.04.2007). Malatya, Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Beydağı'nın eteklerinde ve eğimli bir arazi üzerinde yer almaktadır. Bu eğim, Karakaya Baraj Gölü'ne kadar uzanmaktadır. Malatya, kuzeyde Erzincan ve Sivas, güneyde Adıyaman ve Diyarbakır, batıda Kahramanmaraş illeri ile komşudur. Yüzölçümü 12.313 km² olan kentin toplam nüfusu 853.658'dir (Şentürk, Gülseren ve Karakuş, 2005: 9).

Ekonomik ve toplumsal yönden çok geniş bir etki alanı bulunan Malatya, Doğu Anadolu Bölgesi'nin en kalabalık illerinden birisidir. Karakaya Baraj Gölü'nün oluşması, 25 Mart 1975 tarihinde İnönü Üniversitesi'nin kurulması, İkinci Ordu'nun gelmesi ve GAP'ın etkileriyle nüfus artış yüzdesi 1980'li yıllarda artış göstermiştir. İl genelinde nüfus yoğunluğu 1985'te 54 kişi/km² iken 1990 yılında 57 kişi/km²'ye yükselmiştir (**İl Çevre Durum Raporu**, 2004: 173). 1990 yılında ise, Malatya kent merkezinde yaşayan nüfus 270.412 iken, bu oran 2000 yılı nüfus sayımına göre 381.081'e ulaşmıştır (DİE, 2002: 26). Malatya kentinde merkez ilçe ile birlikte 14 ilçe, 10 Bucak, 54 Belediye (biri merkez, 13'ü ilçe ve 40'ı kasaba belediyesi), 497 Köy, 825 Mezra-Oba ve 326 Mahalle bulunmaktadır (Malatya Valiliği, 2004: 38).

Malatya kenti özelinde kentsel gelişme olgusuna bakıldığında, öncelikle Malatya'nın gelişmekte olan bir kent olduğu, değişik nedenlerle çevre illerden ve ilçelerden göç alan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Malatya, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda kırsaldan göç almaya başlamış ve bu anlamda Türkiye'nin kentleşme öyküsünün bir örneğini sergilemiştir. 1960'lı ve 1970'li yıllarda ise, Malatya'daki ekonomik ve toplumsal gelişim kentin çevre illerden ve çevre illerin kırsalından aldığı göçü hızlandırmıştır.

Malatya'da kent mekânı günümüzde, kentsel işlevlere göre hızla ayrırmakta ve motorlu araç gereksinimini arttıracak biçimde genişlemektedir. Kent, çevre yolunu da oluşturan ve doğu-batı yönünde uzanan çevre yolu ve buna paralel olarak kentin merkezinden geçen cadde üzerinde konumlanmıştır. Güneyinde Beydağları, kuzeyinde ise tarım alanları bulunmaktadır. Dolayısıyla genişlemesi de doğu-batı yönünde gerçekleşmiştir. Özellikle son on yıl içinde, kentin doğu ve batı uçlarında, orta ve üst gelir öbeklerine yönelik yeni konut alanları oluşturulmuştur (Şengül, 2007: 32-33). TOKİ öncülüğünde Beydağı Mahallesi'nde toplu konutlar yapılmıştır.

Beydağı bölgesinde 2008 yılı içerisinde "kentsel dönüşüm" adı altında çalışmaların yürütülmesi planlanmaktadır. Böylece 120 bin dönüm imarlı alan üzerine kurulu olan Malatya kentinde, "Kentsel Dönüşüm Projesi" adı altında Beydağı'nın imara açılmasıyla 60 bin dönümlük bir imar alanı daha oluşturulması amaçlanmaktadır (**Malatya Belediyesi**, 2007). Toplam 9 mahallede yürütülmesi öngörülen bu Projeye ilgili kaygılar daha çok ekonomik ve çevresel kaynaklıdır. Bu Proje ile birlikte yenilenecek, onarılacak veya yıkılacak ağaçlıklı ve bahçeli evlerin yerine lüks konutlar yapılması ekolojik ilkeler açısından nasıl bir yatırım olarak değerlendirilebilir? Bağımsız (müstakil) konutlar yerini apartmanlaşmaya bırakırken "özel bahçeler" yerini ortak kullanılan yeşil alanlara bırakabilecek midir? Ayrıca bu bölgede yaşayanların "kentsel dönüşüm projesi" sonucunda toplumsal ve ekonomik olarak elde edecekleri yararlar ne olacaktır? Bu soruların yanıtı, kentsel dönüşüm projesinin tamamlanması sonrasında ve ayrı bir çalışmada verilebilir.

Malatya yerleşme alanı, genelde bölgenin içinde su kaynakları ve yeşil alanlar bakımından yeterli olanaklara sahip bir kent (**Belediyeçilik ve Şehircilik...**, 1990: 89) iken, bugün yeşil dokusunu “kentsel gelişme” çalışmaları çerçevesinde yavaş yavaş yitirmektedir. Malatya kent merkezinde ve çevresinde altyapıya, konuta, ulaşım, sanayiye ilişkin yürütülen çalışmaların, ekolojik yaklaşımın temel ilkelerine uygun biçimde gerçekleştirilemediği gözlenmektedir. Bir zamanlar kent merkezindeki yeşil dokuyu temsil eden **Soykan Parkı** bunun en canlı örneklerinden birisini oluşturmaktadır. Bu Park, 1999 yılından itibaren düzenlemelere konu edilmiştir. 2005 yılında ise **Yeni Cami Çevre Düzenleme Projesi** kapsamında “tarihî Yeni Cami’nin onarımı” gerekçesiyle yeni bir kentsel mekân yaratılmıştır. Proje, çok sayıda ağacın kesildiği veya yeşil dokunun yok edildiği ve tarihî Yeşil Cami’nin görüntüsünün onarıp kente kazandırıldığı bir proje görünümündedir.

Ekolojik yaklaşım gereğince bu parkın yeşil dokusuyla birlikte geliştirilmesi gerekmekte iken, bugün yalnızca tarihî Yeni Cami’yi çevreleyen betonlaşmış ve yer yer yapay yeşillendirmenin yapıldığı bir kentsel alanla karşı karşıya kalınmaktadır (**Resim 1, bkz.:** s.1050).

Malatya’nın ulaşım sorununu çözmek ve bazı caddelerinde trafik akışını yönlendirmek amacıyla yapılan altgeçit çalışmaları, yine kentin yeşil dokusunun azalmasıyla sonuçlanmıştır. Yapılan iki alt geçit nedeniyle, bugün kentin özellikle Millî Egemenlik (Emeksiz) Caddesi ile Sanayi Kavşağı’nda ciddi düzeyde bir trafik sıkışıklığı yaşanmakta ve bu bölgelerde yığılmalar olmaktadır. İnsanlar kentin doğu-güney doğrultusuna doğrudan geçebilmek için altgeçitleri daha sık kullanmaya başlamışlardır. TMMOB Malatya Mimarlar Odası İl Temsilcisi Yavuz (**Yenigün**, 17.08.2007), çözümü Avrupa ülkelerinde de yaygın biçimde kullanılan metrobüs projesinin Malatya’ya uyarlanmasında görmektedir.

Malatya Belediyesi, otomobil öncelikli ve kentsel rant ilişkilerini güçlendiren bir ulaşım politikası izlemektedir. Kent merkezinin yaya ve taşıt hareketlerinin en yoğun olduğu noktalardan birisi olan Emeksiz (Millî Egemenlik) Kavşağı’na altgeçit yapılarak araç trafiğinin hızlanması, araçların kent içine daha rahatça girmeleri ve dolaşmaları sağlanmıştır. Ayrıca bu altgeçidin sağına ve soluna kaldırımları daraltmak pahasına yapılan tek şerit araç trafiğine açılmış ve altgeçidin çevresindeki trafik ışıkları da kaldırılmıştır. Bu durum yayaların kent içinde dolaşmaları açısından önemli sorunlar doğurmuştur (Şengül, 2007: 34) ve bu sorunlar giderek artmaktadır

Malatya Belediyesi’nin yürüttüğü “kentsel yenileme ve gelişim” çalışmaları içinde **Sümerpark** adı altında gerçekleştirilen projenin ise ekolojik yaklaşım açısından olumlu ve ayırtdedici özellikleri bulunmaktadır. Proje, başlangıçta kamuoyunda Sümerbank olarak bilinen ve 1936 yılında temelleri atılmış olan **Malatya Sümerbank Pamuklu Sanayi İşletmesi** alanına yönelik yürütülen bir

projenin kapsamı içinde olup, 2003 yılında Sümerbank'ın özelleştirilmesiyle Malatya Belediyesi tarafından bağımsız biçimde yürütülmüştür.

Malatya Belediye Meclisi, 10.06.2002 tarih ve **58 Sayılı Belediye Meclisi Kararı** ile 144 bin m²lik fabrika alanı hakkında imar değişikliği kararı almış ve bu alanın yenilenmesini öngörmüştür. Sümerbank alanının yenilenmesindeki temel gerekçeler şunlardır: Çağdaş kentleşme ilkelerine göre Malatya kent mekânını yeniden düzenlemek, Malatya kent merkezinin değişik alanlarına dağılmış olan kamu binalarının (veya kent yönetimi binalarının) toplulaştırılmasını ve böylece kamu hizmetlerinde bütünlüğü ve hizmetlere halkın kolay erişimini sağlamak, toplumsal donatı alanları oluşturmak, kentte kişi başına düşen yeşil alan miktarını arttırmak. Bu gerekçeler doğrultusunda Malatya Belediyesi, “**Sümerpark**” adı altında 110 bin m²lik bir yeşil alan oluşturmuştur. **Sümerpark Projesi**, Malatya’da, son beş yıllık süre içerisinde, ekolojik yaklaşıma uygun biçimde yapılan bir kentsel yenileme örneği olarak değerlendirilebilir.

Malatya, ilçelerden ve diğer illerden göç alması nedeni ile nüfus yoğunluğu gün geçtikçe artan bir kent görünümündedir (**İl Çevre Durum Raporu**, 2004: 46). Malatya kent merkezinin kent nüfusu artış hızı ‰ 34.3 (Binde)’tür (**Malatya Valiliği**, 2004: 93). Kentte hızlı nüfus artışı, “çevre”nin olumsuz yönde etkilenmesindeki ana sorunları beraberinde getirmektedir. İnsan ihtiyaçlarının karşılanmasında mal ve hizmet üretiminin yoğunlaşması sonucunda çevre içerisinde hava, su, toprak doğal dengesini etkileyerek bozmaktadır (**İl Çevre Durum Raporu**, 2006). Bu olumsuzlukların başında tarım alanlarının kaybolması, sanayi tesislerinin yerleşim yerine yakın olması, oluşan atıkların doğrudan doğaya verilmesi ve bunun sonucunda da insan sağlığının etkilenmesi sayılabilir. İl ve ilçe merkezlerinin yerleşimleri gittikçe tarım arazileri aleyhine gelişmekte, bunun sonucunda da yerleşim merkezlerinin etrafında yer alan tarım arazileri yok olmaktadır (**İl Çevre Durum Raporu**, 2004: 46, 86). Sıvı ve katı atık sorunu, hava, su, toprak ve gürültü kirliliği, trafik sorunlarının yarattığı çevresel sorunlar, yerleşim alanlarının çevresel etkileri Malatya kentinde hızlı ve plansız kentleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan en önemli çevre sorunları olarak dikkat çekmektedir.

4. “Malatya Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Stratejisi” için Öneriler

Ekolojik ilişkilerin göz ardı edildiği kentlerden birisi olan Malatya’da, doğal alanların giderek azalması sonucunda iklim ve toprak koşulları değişmekte ve bunun yanı sıra konut, sanayi ve taşıtlardan kaynaklanan zararlı maddelerle (toz, kükürt dioksit, azot oksitleri, klor asidi, hidrokarbonlar vb.) yapay bir yaşama ortamı oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle yapay özellikler taşıyan tipik “Kent Ekosistemi” oluşmaktadır. Kirlenme olayları aynı zamanda hem yeşil alan oluşturulmasını hem de varolan yeşil alanların sağlıklı kalmasını engelleyici etkiler yapmaktadır (**Türkiye Çevre Atlası**, 2004: 400). Bu bakımdan Malatya

kentsel gelişme ve çevre politikalarının yeniden gözden geçirilmesi ve sorumlu birimlerce sorgulanması gerekmektedir.

Malatya kentinde sürdürülebilir kentsel gelişmenin uygulanabilirliği için geliştirilen öneriler şu başlıklar altında ele alınabilir: **(1) Kent Planlaması**, **(2) Kentiçi Ulaşım Sorunlarının Çözülmesi**, **(3) Etkin Bir Katı Atık ve Çöp Yönetim Dizgesinin Oluşturulması**, **(4) Kentlileşme ve Çevre Koruma Konusunda Kent Halkının Eğitilmesi**.

(1) Kent Planlaması: Tekeli'ye (1991: 8) göre planlama, kentin gelişimini ve değişimini etkileyen önemli süreçlerden birisidir. Bu durumda hazırlanacak kent planları toplumdaki değişik öbeklere (gruplara) sunum yapan yapı süreçlerini çok iyi tanımalı ve bu süreçlerin özelliklerine göre tasarlanmalıdır. Bunun için planların, halkın katılımına ve denetimine açıklığı artırılmalı (Tekeli, 1991, 8) ve ekolojik ilkelere dayanan bir planlama dizgesinin kurulması sağlanmalıdır. Ekolojik planlama, kent planlamasının bütünü içinde değerlendirilmelidir.

“Kentsel gelişmenin sürdürülebilirliği için, kentsel etkinliklerin çevrebilimsel ilkelere uygun biçimde gerçekleştirilmesi” düşüncesinin iki önemli boyutu vardır: Birinci boyut kentsel alanların (veya arazilerin) rant sağlamak amacıyla parçalanmasının önüne geçmekle ilgilidir. Böylece doğal ekolojik alanların, tarım arazilerinin, yeşil alanların, tarihsel ve kültürel değerlerin rant üretmek amacıyla hizmet eden uygulamalardan korunması sağlanmış olacaktır. İkinci boyut ise, kentleşme sürecinin öteki ucunda yer alan kırsal alandaki dar gelirli öbeklerin koşullarının iyileştirilmesi ve kentleşme sürecine dâhil edilmesi ile ilgilidir.

Malatya kentindeki yenileme alanları daha çok üst gelir öbeklerine yönelik konut üretiminin, sosyal eğlence ve dinlenme yerlerinin oluşturulduğu mekânlar konumundadır. Alt ve orta gelir öbeklerini çoğunlukla planlamaya dâhil etmeyen, bu öbeklere yönelik yenilikler içermeyen ve İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde gerçekleştirilen lüks konut ve iş yeri projelerinin benzerlerini uygulamaya çalışan yaklaşımlar Malatya kenti için uzun sürede geçerliliğini yitirecek gibi görünmektedir.

Planlamanın, planların ve Malatya kentsel gelişmesinin izlenmesi için öncelikle şu üç işin yapılması yarar sağlayacaktır: **(1) Planlamada karar verme süreçleri teknik ve bilimsel yardımlarla desteklenmelidir.** Bu konuda özellikle şehir plancılarından ve ilgili meslek insanlarından daha fazla destek alınmalıdır. **(2) Malatya Belediyesi, İnönü Üniversitesi ile iş birliği içinde yürütebileceği gelişme ve planlama araştırmalarını desteklemelidir.** Ayrıca üniversiteden yararlanarak Malatya'ya yönelik “**ekokent projelerinin**” üretilmesi için yeni olanaklar sunabilmeli veya bu tür olanakların önünü açmalıdır. **(3) Kent halkı ile kentteki kurumlar arasında iş birliği geliştirilerek, halkın doğaya saygılı yaşam biçimi konusunda eğitilmesi sağlanmalıdır.**

Ekoloji ağırlıklı kentsel gelişme için, son 20-30 yıllık süre içerisinde, Dünya'nın pek çok ülkesinde ekolojik projelerin üretildiği gözlenmektedir. Hollanda bu ülkelerden birisidir. Hollanda'da Ulusal Fiziksel Planlama Birimi ekoloji ağırlıklı kentsel gelişme için bir çalışma öbeği oluşturmuştur. Bu öbek aracılığıyla mekânsal modeller tasarlanmıştır (Sjallingü, 1992: 21). Malatya Belediyesi de üniversite ile iş birliği içinde ve Yerel Gündem-21 çatısı altında bu türden çalışma öbeklerinin oluşturulmasını sağlayabilir.

Malatya, tek merkezli bir kenttir ve çevre belediyeler tüm kentsel hizmetlerini kent merkezinde karşılamaktadırlar. Çevre belediyelerin (Yakınca, Topsöğüt, Hanımınçiftliği gibi) kentsel altmerkezlerinin oluşturulması için, yapım çalışmaları henüz bitmemiş olan ve 2008 yılı ortalarında bitirilmesi planlanan , “Malatya Yaşam Merkezi“ adlı proje iyi bir araç olarak kullanılabilir. Bu Proje kapsamında çevre belediyelerin, toplumsal ve kentsel gereksinimlerini karşılayabilecekleri mekânların oluşturulması sağlanabilir. Böylece kent merkezindeki kalabalıklaşmanın da önüne geçilebilir.

Kent yerleşimi boydan boya çevre yolu altı ve çevre yolu üstü olarak ikiye bölünmüştür. Kentin yarısını varoş (kenar mahalle) hâline getiren karayolu güzergahı nedeni ile yolun altında kalan kısımlar kent bütünlüğünden kopararak adeta felç edilmiş ve bu yüzden kent tek eksenli ve tek merkezli olmaya mahkum edilmiştir (Malatya Yenigün, 06.03.2008). Bu nedenle, TMMOB Şehir Plancıları Odası Malatya İl Temsilciliği'nin sıkça dile getirdiği “**Kent Bütünlüğü Planlama Örgütü**”nün kurulması ve kentin **bütünşehir** olarak planlanması (Malatya Yenigün, 06.03.2008) çalışmalarına bir an önce başlanması gereklidir. Yapılan planlar kentin çevresindeki etkileşim alanlarını da içine almalı ve yalnızca kentin kendisine yönelik planlama çalışmalarından kaçınılmalıdır.

(2) Kentiçi Ulaşım Sorunlarının Çözülmesi: Malatya'nın en önemli kentsel sorunlarından birisi de ulaşımın denetlenmesindeki zorluktur. Daha güvenli bir kentsel çevre için trafik sorunlarının da çözülmesi gerekmektedir. Trafik hızının yavaşlatılması ve trafikteki karmaşanın, güvensizliğin ve kaygının azaltılması için yayalara ve bisiklet sürücülerine öncelik veren bir ulaşım planlamasına gereksinim duyulmaktadır. Toplu taşımanın yaygınlaştırılması, bisiklet kullanımının desteklenmesi, özel araç kullanımına sınırlar getirilmesi gibi çözümlerin bir an önce uygulamaya geçirilmesi ve bu tür uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir. **Sürdürülebilir kent** bir anlamda sürdürülebilir ulaşım politikasıyla gerçekleştirilebilir. Toplu taşıma, yaya ve bisiklet ulaşımını destekleyen politikalardan yoksun olan Malatya kenti için yeni bir ulaşım politikasının tartışmaya açılması sağlanmalıdır.

Malatya Belediyesi'nin, trafik tıkanıklığını önlemek amacıyla, 2005 Ağustos ayında Millî Egemenlik ve Sıtmapınarı kavşaklarında başlattığı araç altgeçit çalışmaları 2007 yılı itibarıyla soruna çözüm üretebilmiş değildir. Aksine yayaların kent merkezinde dolaşabilme hakları kısıtlanmış, kentiçi araç

trafiğinin daha da artmasına yol açmıştır. **Resim 2**'de **Bkz.:** s. 1050) görüldüğü gibi, yayaların yürüyebileceği kaldırımlar altgeçitle birlikte daha da daraltılmıştır.

Motorlu araç trafiğini rahatlatmak amacıyla yapılan bu düzenlemeler, ekolojik ilkeleri esas alan ulaşım planlamasıyla örtüşmemektedir. Artan araç trafiğinin taleplerini karşılayan yaklaşımlar yerine, insanlar için ve doğanın öteki öğeleri için gerekli bir ulaşım planlaması gereklidir. Araç trafiğinin artması, bir anlamda hava ve gürültü kirliliğinin artması ve kentin yaşam çevresinin bozulması demektir.

Malatya kentinde ulaşımaya yönelik gözlemlenen en önemli sorunlardan birisi tüm kent halkının yararlanabileceği trafiğe kapalı alanın bulunmayışıdır. Yeni yapılan konut ve iş yeri projeleri kapsamında yürüyüş ve bisiklet yolları, eğlence-dinlenme mekânları yaratılması gibi amaçlar belirlenmişse de bu amaçların kamusal nitelik taşımadığı ortadadır. Çünkü bu tür projelerin hedef kitlesi yapılan konutlarda ve konutların bulunduğu bölgede yaşayanlardır. Bu nedenle, yalnızca yürütülen projeler kapsamında değil, tüm kente yönelik bir ulaşım planlamasının yapılması gerekmektedir. Bir kentsel yerleşim altbirimi olan mahalleler, yürüyüş ve bisiklet yolları, park, oyun ve spor alanları oluşturmaya uygun yerlerdir. Ekolojik planlama ve yönetim için kentin her bölgesinde **mahalle parklarının, mahalle yürüyüş yollarının** oluşturulması veya varolan mahalle parklarının sayısının artırılması sağlanabilir. Ayrıca Malatya Belediyesi, mahalleleri, kentte yaşayanların toplumsal, kültürel ve mekânsal gereksinimlerini karşılayacak biçimde yeniden tasarlanmanın yollarını aramalıdır.

(3) Etkin Bir Katı Atık ve Çöp Yönetim Dizgesinin Oluşturulması: Kentsel alanlar, artan gelir olanaklarına ve benimsenen tüketim toplumu anlayışına paralel olarak tüketim eğilimlerinin oransal olarak arttığı alanlardır. Bu olgu, kentlerde çöp üretimini giderek arttırmaktadır, çöp alanlarını yetersiz kılmaktadır. Bu olumsuzluğun giderilmesinde ekolojik açıdan öncelik, tüketim toplumunun verimsiz kaynak kullanım kalıplarını değiştirmek ve olabildiğince çöp yaratmaktan kaçındırıcı önlemleri almaktır (Ertürk, 1994: 56). Malatya açısından da geçerli olan bu durum için uzun süreli düşünülebilecek çözümlerden birisi de düzenli bir çöp depolama alanının veya düzenli katı atık depolama alanlarının oluşturulmasıdır.

Malatya çöp depolama alanlarının seçiminde jeolojik etütlerin yapılması insan ve çevre sağlığı açısından önem taşımaktadır. Mevcut depolama alanları bu şartları taşımamaktadır (TMMOB, 2007: 288). Kentin çevresindeki belediyelerin ayrı ayrı yerlerde çöp toplaması kentin çevre kirlenmesini arttırmakta ve çevre sağlığı açısından da önemli sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu nedenle Belediye'nin etkin çalışan bir katı atık ve çöp yönetim dizgesini kurması gerekmektedir.

Kentin atıkları, Belediye tarafından toplanıp, Malatya-Elazığ karayolunun 1.5 km kuzeyinde yer alan Karamıldan tepesi ve Yassı tepesi arasındaki mevcut çöp sahasına dökülmektedir. Tehlikeli ve zararlı atıklarla ilgili ayrı atık toplama işlemi yapılmamaktadır. Hastane ve sağlık ocaklarından toplanan tıbbi atıklar ayrı toplanıp gömülerek bertaraf edilmektedir. Atıklar, görüntü kirliliğine sebebiyet vermekte, zaman zaman çöp döküm sahasında koku, duman görülmekte ve bu durum hava kirliliğine neden olmaktadır. Toprak kirliliği ve yeraltı ve yüzey suları kirliliği de görülmektedir (**İl Çevre Durum Raporu**, 2004: 207, 229).

Mahalle düzeyinde oluşturulabilecek atık toplama dizgesiyle katı atıkların ayrıştırılarak toplanması sağlanabilir. Ayrıca halkı bu konuda özendirmek için “**Mahalle Çevre Ödülü**” türünde çalışmalar yürütülebilir. Bu ödül uygulaması, mahalle düzeyinde her ay yapılabilir. Mahallede çöp toplama ve ayrıştırma işini başarıyla yapan kişiye (veya kişilere) ödül verilebilir. Ayrıca çöp üretimini azaltmak amacıyla geri dönüşümlü ürünlerin alınmasını destekleyici alışveriş politikaları uygulanabilir. Atık maddelerin ve gereksiz tüketimin azaltılması da ancak bu tür politikalarla gerçekleştirilebilir. Örneğin Malatya Belediyesi Esenlik Marketlerinde satılan çevre duyarlı tüketim ürünlerine talebi arttırmak için “çevre duyarlı ürünlerde” –öteki ürünlerden daha yüksek oranda olmak koşuluyla– belli oranlarda indirim uygulaması yapılabilir.

(4) Kentleşme ve Çevre Koruma Konusunda Kent Halkının Eğitilmesi: Ekolojik bir kent kavramının geliştirilmesi için kent halkının bu konuda eğitilmesi çok önemlidir. Eğitim yoluyla kent halkına çok güçlü bir ekolojik yapı bilinci kazandırılabilir ve kent halkının bu yolla çevresel etkinliklere katılımı ve kentin sağlıklı kalması için çalışması sağlanabilir. Bu çalışmalar, kirliliğin azaltılması, ağaçların dikilmesi, kentin genel ekosistem yapısının korunması, kamu alanlarının temizlenmesi, kültürel mirasın korunması, vahşi hayatın anlaşılması gibi çaba ve eylemleri içerir. Kentteki işsizler kamu alanlarının kalitesinin yükseltilmesinde istihdam edilebilir. Cadde ve meydanların, parkların temizlenmesi, kültürel mirasın korunması için gerekli veri toplama/araştırma işlerinin yapılması ve hatta caddelerde çeşitli gösterilerin yapılması için bu kişilerden yardım alınabilir (Lobo, 1994: 7-8).

Katılımcı, demokratik, sosyal adaletçi, çevreci bir toplum modelini esas alan bütüncül planlama anlayışında (Sökmen, 2003: 49) şu üçlü yapının iş birliği ve eşgüdümü çok önemlidir: Belediyeler-Meslek Odaları (TMMOB Şehir Plancıları Odası, Mimarlar Odası, Çevre Mühendisleri Odası gibi) ve STK’lar. Bu üçlü yapının bir araya gelebileceği organların (veya birimlerin) Belediyeler düzeyinde oluşturulması olanaklıdır. STK’lar belediyelerle iş birliği içinde çok sayıda plancının bulunduğu bir **Planlama Örgütü** kurabilirler, hem belediye çalışanlarının hem de halkın “kent yönetimi ve kent planlaması” konusunda eğitilmesini sağlayabilirler. Bu çalışmalar belediyelerin (imar işleri, kentsel tasarım müdürlükleri gibi) ilgili birimleri aracılığıyla da gerçekleştirilebilir. Bu konuda üniversitelerden de yardım alınabilir (Özcan, 2006: 271).

SONUÇ

Şehirleri soğuk, hüüzün verici beton yığınları ile doldurmak alinyazısı değildir.

Dominique SIMONNET

Kent sorunu, esas olarak bütün toplumsal öbeklerin günlük yaşamının temelinde yer alan ortak tüketim araçlarının örgütlenmesi ile ilişkilidir: Konut, eğitim, sağlık, kültür, ticaret, ulaşım gibi. Ekoloji konusu ise belirgin biçimde insan ve doğa arasındaki ilişkiyi ortaya koyar (Castells, 1997: 14). Kentsel ekosistemler; arazi kullanımı için yoğun bir rekabetin yaşandığı, ulaşım, üretim, konut, endüstri ve ticari amaçlı kullanımlar nedeniyle insan etkisinin çok açık bir biçimde ortaya çıktığı mekânlardır. Kentlerde doğa korumanın temel amacı, çeşitli işlevleri olan doğal mekânları çevreleriyle birlikte korumaktır (Hepcan, 1995: 48).

Türkiye’de kent yerleşmeleri, pek çok yerde, hızlı kentleşme sürecinin yarattığı sorunların tam olarak çözülememesi, kır ve kent ilişkilerinin nesnel boyutlarının belirlenmesinde temel ilkelerin konulamaması vb. nedenlerle denetimsiz bir gelişim ve değişime terk edilmiş durumdadır. Kentlerimiz nüfus yığılmalarının olduğu birimler konumundadır (**Türkiye Çevre Atlası**, 2004: 401). Bu bağlamda Türkiye’de kentsel gelişme, pek çok kentte, sadece fiziksel mekânların değişimi ve düzenlenmesi biçiminde algılanmakta ve uygulamalar da bu algıyla koşutluk göstermektedir. Malatya kenti açısından da bu değerlendirme geçerlilik kazanmaktadır. Kentin çevre sorunlarının kaynağında, kentleşmenin kendisinden çok, yürütülen kentsel politikaların tutarsızlığı, kentleşmenin çarpıklığı ve düzensizliği yer almaktadır. Hava, su ve toprak kirliliği, trafik sorunları, çığnenen yaya hakları, kentsel rant temeline dayalı konut ve iş yeri yapımı, yeşil alanları daraltma veya yok etme pahasına gerçekleştirilen lüks konut projeleri vb. pek çok politik yaklaşım Malatya kentinin sürdürülebilir gelişiminin önünde önemli sorunlar oluşturmaktadır.

Türkiye genelinde gözlenen planlama çabasındaki başarısızlıklar, Malatya’da da gözlenmekte, yapılan imar planlarının kentleşmenin gerisinde kaldığı görülmektedir. Malatya’nın ilk kent planı H. Prost tarafından 1940 yılında ve bir “bahçe kent” yaklaşımıyla, 40.000 kişilik nüfusa göre yapılmıştır. 1950’li yıllar ve sonrasındaki planlama anlayışındaki yetersizlikler ve artan nüfus kentin gelişme içinde bulunan bölgelerinin gecekondulaşmasıyla sonuçlanmıştır. Kaynarca, Boztepe, Kiltepe, Samanardı gibi gecekondulu mahalleleri, bu dönemde, 1955-1960 arasında, oluşmuştur. 1953, 1982 ve 1987 yıllarında yapılan ve sonraki yıllarda yenilenen imar planlarıyla da (**Belediyecilik ve Şehircilik...**, 1990, 90). Malatya’nın kentsel gelişimi ekolojik bir temele dayandırılmamıştır. Günümüzde Malatya kentinin ihtiyaçlarını karşılayacak ve sorunlarına çözüm üretecek ekolojik bir planlama dizgesi kurulamadığı gibi, yapılan ve yapılması planlanan çalışmalarda da ekolojik yaklaşımların etkisi görülmemektedir.

Toplumsal ve ekonomik gelişmelerin doğanın işleyişiyle veya ekolojik dizgeyle çelişmediği bir planlama anlayışını öngören ekolojik yaklaşım, Malatya kent politikası açısından üzerinde sıkça düşünülmesi gereken bir konudur. Varolan kentsel politikalar, “**Yeşil Malatya**” olarak bilinen bu kentin, hem yeşil dokusunu hem de tarihî ve kültürel dokusunu yeterince koruyamamaktadır. Malatya’da doğal kaynaklara yönelik işlevsel bir yönetim planı olmadığı gibi, mekânsal planlama sürecinin doğal kaynaklar üzerindeki etkisini ortaya koyan bir “etki değerlendirmesinin” de yeterli düzeyde yapılmadığı gözlenmektedir. Bu nedenle toplumsal gelişmeyi ve çevre korumayı sağlayacak, kamu yararının gözetildiği daha işlevsel bir kentsel gelişme politikasının üretilmesi konusu üzerinde kent yöneticilerinin ve kentte yaşayanların düşünmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Balkan, Erhan A., (2004), “Mimari Tasarımda Ekolojik Yaklaşımlar”, **Mimar. İst (Üç Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi)**, Yıl: 4, Sayı: 12, İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Yayını, s. 32-39.

Bayram, Ferhat, (2001), “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye”, **Cevat Geray’a Armağan**, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları, No: 25, s. 251-264.

Belediyecilik ve Sehircilik Açısından Malatya Uygulaması, (1990), Malatya Belediyesi Yayını.

BM (Birleşmiş Milletler) Habitat-2 Konferansı (İstanbul, 3-14 Haziran 1996) (1997), **Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri Yolunda**, Cilt: 6, Sayı: 2, <http://www.deltur.cec.eu.int/kitap/khabitat.rtf>.

Charter of European Cities and Towns Towards Sustainability (The Aalborg Charter), (1994), **Erişim Tarihi: 22.05.2007**, <http://www.sustainable-cities.org/keydocs.html>.

CEC, (Commission of the European Communities), (27 June 1990), **Green Paper on the Urban Environment**, Brussels, **Erişim Tarihi: 22.05.2007**, http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/com90218final_en.pdf.

Cumhuriyet (26.04.2007), “Malatyalı Olabilmenin Erdemleri.”.

Demiral, Berkan, (2005), “Sürdürülebilir Kentler ve Bölge”, Özhan Ertekin (Ed.), **Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler (8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokyumu, 7-9 Kasım 2005)**, İstanbul: TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, s. 251-260.

DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü), (2006), **2000 Genel Nüfus Sayımı (Malatya)**, Ankara: DİE Yayını.

Duman Yüksel, Ülkü, (2005), “ABD ve Almanya’da Uygulanan Ekolojik Planlama Yaklaşımlarının Karşılaştırılması”, Tahir Çalgüner (Ed.), **Şehircilik**

Çalışmaları (Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 20. Yıl Anısı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s. 301-322.

Emrealp, Sadun, (2005), **Türkiye Yerel Gündem 21 Programı-Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Elkitabı**, İstanbul: IULA-EMME (UCLG-MEWA) Yayını, <http://iula-emme.org>.

Eraydın, Ayda, (1994), “Değişen Planlama Kuramları Çerçevesinde Ekolojik Yaklaşım”, Mehmet Çubuk (Ed.), **Ekolojik Yaklaşım (17. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu: Kent ve Çevre: Planlamaya Ekolojik Yaklaşım, 4-5-6 Kasım 1993, Bursa)**, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, . s. 240-252.

Ergin, Şenol, (1982), “Kentsel Çevrenin Çocuk Açısından Önemi”, Yiğit Gülöksüz (Der.), **Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi (6-7-8 Kasım 1982) Bildiriler Kitabı**, Cilt-2, Ankara: ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, s. 433-438.

Ertürk, Hasan, (1994), “Kentsel Çevre Sorunlarının Çözümü Açısından Ekolojik İlkeler”, Mehmet Çubuk (Ed.), **Ekolojik Yaklaşım (17. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu: Kent ve Çevre: Planlamaya Ekolojik Yaklaşım, 4-5-6 Kasım 1993, Bursa)**, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, s. 49-58.

European Sustainable Cities, (1996), Report of the Expert Group on the Urban Environment (March 1996), Brussels: Published by the European Commission-DGX1 Environment, Nuclear Safety and Civil Protection.

Göktürk, Atilla, (2002), “Kentsel Haklar Kent Yoksullarını Kapsar İse...” **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, Yasemin Özdek (Der.), TODAİE Yayını, Ankara, s. 217-233.

Hepcan, Şerif, (1995), “Ekoloji Yönünden Önemli Biyotopların Haritalanması ve Kentsel Ekosistemlerde Doğa Koruma Açısından Önemi”, **Ekoloji Dergisi**, Sayı: 14 (Ocak-Şubat-Mart 1995), İzmir: Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı Yayını, s. 47-50.

Malatya İl Çevre Durum Raporu, (2004), Malatya: Malatya Çevre ve Orman Müdürlüğü, <http://www.malatyacevreorman.gov.tr/ced/rapor.htm>, **Erişim Tarihi:** 15.03.2007.

Malatya İl Çevre Durum Raporu, (2006), Malatya: Malatya Çevre ve Orman Müdürlüğü.

Malatya Valiliği, (2006), **Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Malatya**, Özgür Yücel Yakar, Fahreddin Fırat, Nilgün Bozdağ, Ali Ekber Baydoğan (Haz.), Malatya: Malatya Valiliği.

Keleş, Ruşen, (1998), **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, Ruşen ve Hamamcı, Can, (20059, **Çevre Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi.

Kışlalıoğlu, Mine ve Berkes, Fikret, (1997), **Çevre ve Ekoloji**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Koç, Hülya, (1994), “Ekolojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Kentsel Konut Alanları”, Mehmet Çubuk (Ed.), **Ekolojik Yaklaşım (17. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu: Kent ve Çevre: Planlamaya Ekolojik Yaklaşım, 4-5-6 Kasım 1993, Bursa)**, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, s. 144-154.

Lobo, Manuel Leal Da Costo, (1994), “Ekokent”, Mehmet Çubuk (Ed.), **Ekolojik Yaklaşım (17. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu: Kent ve Çevre: Planlamaya Ekoloji Yaklaşım, 4-5-6 Kasım 1993, Bursa)**, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, s. 2-10.

Malatya Dergisi, (2007), “Malatya’nın Doğal Kaynakları”, Nisan 2007, **Erişim Tarihi: 22.05.2007**, <http://www.malatyadergisi.com/arsiv>.

Mengi, Ayşegül-Algan, Nesrin, (2003), **Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme AB ve Türkiye Örneği**, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Özcan, Ayşe, (2006), “Türkiye’de Bütüncül Bir Kentsel Dönüşüm İçin Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK’lara) Düşen Görevler: STK’ların Yüklenebilecekleri Yeni İşlevlerin İrdelenmesi”, **Üçüncü Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi (9-10 Aralık 2006) Bildiriler Kitabı**, Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Yayını, s. 265-274.

Özgür, Hüseyin ve Yavuzçehre, Pınar Savaş (2004), “Kentsel Yaşam Kalitesi Çerçevesinde Ege Bölgesi’nden Başarılı Belde Belediyesi, Yaşanılabilir Kasaba Örnekleri: Yeşilyuva-Acıpayam, Atça-Sultanhisar, Alaçatı-Çeşme”, **Yerel Yönetimler Kongresi (3-4 Aralık 2004) Bildiriler Kitabı**, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale s. 435-448.

Report of The United Nations Conference on Environment and Development (Rio Declaration, 3-14 June 1992), **Erişim Tarihi: 23.04.2007**, <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>.

Sjallingü, S., (1992), “Kentsel Ekosistem için Stratejiler” (**Birleşmiş Milletler Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Konferansı’nda (9 Haziran-3 Temmuz 1992, Ankara)** sunulmuştur), **Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Bülteni**, Ufuk Kauakoğlu (Çev.), http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/d7de1aca9299fe6_ek.pdf, **Erişim Tarihi: 06.06.2007**.

Sökmen, Polat, (2003), “Kentsel Dönüşüm için Kaynak Yaratıcı Sürdürülebilir Bir Planlama Çerçevesi”, Pelin Pınar Özden, İlknur Karakaş, Sırma Turgut, Hülya Yakar, Demet Erdem ve Neslihan Palaoğlu (Yay. Haz.),

Kentsel Dönüşüm Sempozyumu (Bildiriler, 11-13 Haziran 2003), Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını, İstanbul, s. 47-51.

Şengül, Mihriban, (2007), “Malatya Örneğinde Kentte Yayalık Durumu”, **Memleket-Mevzuat Dergisi**, Ankara: YAYED Yayını, Cilt: 2, Sayı: 24, Haziran 2007, s. 30-37.

Tekeli, İlhan, (1991), **Kent Planlaması Konuşmaları**, TMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara.

The European Urban Charter, (1992), **Erişim Tarihi:** 28.07.2007, http://www.urban.nl/gen_downloads/URBAN_CHARTER_EN.pdf.

TMMOB (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği), (2007), **Jeoloji Mühendisleri Odası 20. Dönem Çalışma Raporu 2004-2006**, **Erişim Tarihi:** 14.06.2007, www.jmo.org.tr/calismalar/calisma_raporu.php.

Türkiye Çevre Atlası, (2004), Ankara: T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, **Erişim Tarihi:** 20.03.2007, <http://www.cedgm.gov.tr/dosya/cevreatlasi.htm>.

Yavuz, Abdurrahman, (2007), “Çözüm Metrobüsler”, **Yenigün (Özel Haber)**, 17.08.2007), Malatya.

Yıldız, Murat, (2005), “Doğal Kaynakların Dengeli Kullanımı ve Kentsel Sürdürülebilirlik Bağlamında Bir Model Önerisi: Çevre (Eko)-Kent”, Tahir Çalgüner (Ed.), **Şehircilik Çalışmaları (Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 20. Yıl Anısı)**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s. 323-338.